

Rettigheter

Foto: Mostphotos

for pasienter og pårørende

Kreft berører mange sider av livet. Både for den som er syk, de som står rundt, og for dem som mister en av sine nære og kjære. Kreftsykepleiere er eksperter på å møte pasienter og pårørende når kreft rammer. Uavhengig av om du jobber i spesialisthelsetjenesten, kommunehelsetjenesten, i rehabilitering eller private virksomheter, vil du ha en viktig rolle i kreftpasienters og deres pårørendes liv i kraft av din yrkesutøvelse. Jeg vil med denne artikkelen belyse noen rettigheter som kan være nyttig å kjenne til for deg som er kreftsykepleier.

Marie Therese Rimestad
Sosionom, Kreftomsorg Rogaland

Foto: Mostphotos

når sykdom rammer

Kreftomsorg Rogaland er et unikt kompetansesenter som skreddersyr psykososial- og seksuell helsehjelp til kreftsyke, pårørende og etterlatte. Våre ansatte tilbyr kompetanse og erfaring innen kreftomsorg, og består av et flerfaglig team med kreftsykepleiere, sexolog, stråleterapeut, familieterapeuter og sosionom. Vi er opptatt av å ha et tilbud som er tilgjengelig for alle som er berørt av kreft, derfor har vi tre avdelinger i Rogaland; i Stavanger, i Bryne og på Haugalandet.

Rettighetstjeneste og sjekklister

Alvorlig sykdom fører ofte til økt behov for offentlige tjenester og ytelser samtidig som sykdom fører til redusert kapasitet hos både pasient og pårørende. Vi vet at langvarig sykdom kan gi utfordringer i forhold til økonomi, arbeidsliv og praktiske forhold. Møtet med offentlige instanser kan oppleves overveldende og en kan ha behov for hjelp til å finne frem i systemet. Kreftomsorg Rogaland har utviklet en rettighetstjen-

este som kan bistå med råd og veiledning, i tillegg til praktisk bistand for den enkelte i kontakt med NAV og det øvrige hjelpeapparatet. Videre har organisasjonen, med støtte fra Dam, utarbeidet sjekklister som skal være til hjelp for de som lever med alvorlig sykdom, er pårørende eller etterlatte. Sjekklister er et konkret og brukervennlig verktøy som skal komme både pasienter, pårørende, helsepersonell, arbeidsgivere og andre involverte til gode. I sjekklister finnes relevant informasjon og oversikt over aktuelle instanser som det kan være nyttig å vite om, i tillegg til gode råd på veien. Selv om organisasjonens målgruppe er personer berørt av kreft, er sjekklister diagnoseøytrale og retter seg dermed mot flere målgrupper ved at de kan brukes på tvers av diagnose og ulike fagmiljøer.

Sjekklister kan være et nyttig verktøy for kreftsykepleiere og annet helsepersonell i møte med pasienter. De gir deg kjennskap til, og kunnskap om, hvilke rettigheter

pasient og pårørende har krav på etter folketrygden, når sykdom først rammer. Denne kunnskapen gir deg som kreftsykepleier muligheten til å trygge pasienten og deres pårørende om at det finnes rettigheter og et system som vil ivareta en under sykdomsperioden. Man vil også kunne trygge i form av at en vet hvor en kan søke råd, få veiledning og hjelp om det er behov for det. For mange pasienter er disse rettighetene ukjente. En har kanskje ikke hatt behov for å vite noe om rettigheter ved sykdom før en ble syk eller pårørende til en som er syk. Mangel på kunnskap vil kunne føre til unødvendig bekymring.

Medlemskap i folketrygden er nøkkelen til rettigheter fra NAV

Når sykdom rammer vil det være viktig å sikre inntekt for pasienten og noen ganger også for pårørende. Økonomiske bekymringer kan ofte være en tilleggsbelastning som gir dårligere livskvalitet i en allerede vanskelig situasjon. Det er medlemskap i folketrygden som er nøkkelen til rettigheter fra NAV. I Norge kan du være medlem som bosatt eller arbeidstaker. Som bosatt i Norge regnes den som oppholder seg i Norge, når oppholdet er ment å vare, eller har vart i minst 12 måneder ⁽¹⁾.

For medlemmer i folketrygden og personer som har vært i jobb 4 uker før en ble syk, vil en ha rett på sykepenger i 52 uker. De to første ukene er det arbeidsgiver som dekker, deretter vil en få pengene fra NAV. Sykepengerne erstatter lønnen til den sykemeldte med opptil 6 G. G står for grunnbeløpet i folketrygden og utgjør pr 01.05.21 kr. 106 399,00. Dette beløpet brukes til å beregne mange av NAV sine utbetalinger. Det vil i praksis si at maks utbetaling fra NAV i sykepenger utgjør kr. 638 394,00.

Det er også viktig å vite at det finnes egne regler for særgrupper, som for eksempel selvstendig næringsdrivende og studenter, og at en også har rett på sykepenger om en er arbeidsledig eller ikke har tjent opp til nye sykepengerrettigheter. Som arbeidsledig vil en få samme beløp som om en mottar dagpenger, og uten opptjente rettigheter vil en motta arbeidsavklaringspenger som erstatning for sykepenger. Det vil da være noe lavere satser enn ordinære sykepenger.

Hvis pasienten klarer å være tilbake 26 uker sammenhengende på jobb, vil han ha rett til nye 52 uker med sykepenger ⁽²⁾.

Dessverre vet vi at de som rammes av kreft ikke nødvendigvis er ferdigbehandlet eller ferdig rehabilitert til å returnere tilbake til full eller redusert stilling innen utgangen av disse 52 ukene. Mange kreftoverlevende kan slite med senskader, blant annet i form av fatigue, nevropati og kognitive utfordringer etter behandling. For noen vil det være urealistisk

Foto: Mosphotos

å komme tilbake til arbeidslivet i full eller redusert stilling uansett hvor høyt en måtte ønske det. Dette gjør at mange pasienter fortsatt vil være avhengig av stønader fra NAV.

Arbeidsavklaringspenger

Arbeidsavklaringspenger, heretter kalt AAP, er den stønaden en søker når sykepengerne tar slutt. Det er to måneders behandlingstid på denne type stønad og en bør derfor i god tid og senest to måneder før sykepengerne tar slutt, søke om AAP. AAP skal sikre pasientens inntekt mens en er under aktiv behandling, deltar på arbeidsrettede tiltak, eller under oppfølging med sikte på å komme tilbake i jobb. For å ha rett til denne ytelsen må legen ha vurdert arbeidsevnen til pasienten å være redusert med minimum 50 %. Det er et av inngangsvilkårene til denne stønaden.

Pasienten kan som hovedregel få denne stønaden i inntil 3 år. Hvor lenge en får AAP avhenger hvor lang tid en person må være i arbeidsrettet aktivitet, eller gjennomføre medisinsk behandling, før en kan jobbe. Lengden på hvor lenge en har denne stønaden vil derfor variere fra person til person ⁽³⁾. En kan si at målet med denne stønaden er å avklare hvor mye restarbeidsevne en person har etter eller under sykdom. I noen spesielle tilfeller kan AAP forlenges med 2 år.

AAP kan kombineres med jobb. Først når en er tilbake i over 60 % stilling vil en risikere å miste denne stønaden. Det finnes ett unntak om pasienten er i en opptrappingsfase i en begrenset periode (12 måneder) og en kan jobbe inntil 80 % og samtidig motta AAP i de resterende 20 %. Eget vedtak på dette blir viktig å få.

AAP utgjør 66 % av inntektsgrunnlaget til pasienten det

«Vi vet at langvarig sykdom kan gi utfordringer i forhold til økonomi, arbeidsliv og praktiske forhold.»

siste året før sykdom eller så blir den gjennomsnittsberegnet av de 3 siste årene før en ble syk. Dersom pasienten har barn vil han ha rett på barnetillegg. Pasienten kan søke digitalt på www.nav.no og det er viktig at en parallelt registrerer seg som arbeidssøker, selv om en allerede har en jobb. Dette må gjøres for å få tilgang til blant annet aktivitetsplan og dialog med veileder inne på ditt nav.no. NAV henter selv inn det de behøver av medisinsk dokumentasjon for å avgjøre søknaden, så det må ikke pasienten tenke på.

Søke fritak fra meldekort

Når AAP er innvilget må pasienten sende meldekort inne på www.nav.no hver 14. dag for å registrere hvor mye en har jobbet eller deltatt på tiltak. For noen kan dette være en belastning og det er derfor viktig å vite at en kan søke om fritak fra meldekort når behandlingen eller tilstanden krever det. Pasienten kan ta dette opp med sin veileder, som kan ordne med automatiske meldekort. God og tydelig dialog med veileder er viktig, på generelt grunnlag anbefales det å ha en tett dialog med veileder hos NAV og med arbeidsgiver. Det kan bidra til bedre bistand og lettere overgang mellom de ulike stønadene.

Etter at perioden med AAP er over, vil veien videre variere fra person til person. Alt etter diagnose, behandling, prognose og senskader.

Uføretrygd

Noen vil klare å gå tilbake i full jobb og er derfor ikke videre avhengig av bistand fra NAV. For andre vil en kun klare å gå tilbake i redusert stilling og for noen vil det være slik at en ikke klarer gå tilbake til jobb i det hele tatt. Hvis ens reduserte arbeidsevne er vurdert som varig kan en søke uføretrygd, og det er neste stønad fra NAV etter AAP. Enten gradert eller full uføretrygd. Det er viktig å huske at denne ytelsen også krever at inntektsevnen er varig nedsett på grunn av sykdom eller skade med minimum 50 %. Uføretrygden utgjør 66 % av gjennomsnittsinntekten de 3 beste av de 5 siste årene før en ble syk, og er en varig erstatning for bortfall av inntekt. Hvis pasienten har

hatt lav eller ingen inntekt vil en ha rett på en minstepensjon. Oppstod skaden før pasienten var fylt 26 år kan en ha rett på Ung Uføre. Det er en garantert høyere minstesats da en som ung ikke vil ha hatt muligheten til å ha tjent opp et godt beregningsgrunnlag. Også ved denne stønaden kan en ha rett på barnetillegg ⁽⁴⁾.

Alle kan kombinere uføre med arbeid. Uføretrygden blir justert i forhold til størrelse på arbeidsinntekt og eventuelt andre stønader. I denne sammenheng er inntektsplanleggeren inne på www.nav.no et godt verktøy som den enkelte kan bruke for å se hvordan arbeidsinntekten påvirker den enkeltes utbetaling. En søknad om uføretrygd gjøres i nært samarbeid med fastlege og NAV. Det kan være fornuftig å få en spesialisterklæring vedlagt i søknaden og det er viktig at søknaden sendes i god tid før AAP stønaden tar slutt siden det er rundt 8 måneder saksbehandlingstid ⁽⁵⁾.

Ved alvorlig langtkommen sykdom, hvor pasienten har kreft med spredning kan en søke uføretrygd som en kurantsak. Det vil si at saken skal behandles straks ⁽⁶⁾.

Som tidligere nevnt vil inntekten bli redusert ved overgangen fra sykepenger til AAP eller uføretrygd. For noen vil dette ha stor betydning. Det er fint om pasienten opplyses om at en kan ha rett på tjenstepensjon og forsikringer gjennom arbeidsforhold, fagforbund eller private forsikringer. Disse rettighetene trer ofte i kraft hvis en fremdeles har redusert arbeidsevne etter 52 uker på sykepenger, og må over på AAP eller uføretrygd. Uførepensjon er noe en har rett til i tillegg til ytelsene en mottar fra folketrygden. Hvis en ikke har fullstendig oversikten kan en ta kontakt med de som har ansvar for den enkeltes forsikring og pensjonsavtaler. Dette er lurt å sjekke selv om pasienten er mindre enn 50 % ute av stand til å jobbe. Noen ganger har en rett til brutto uførepensjon selv om en ikke har ytelse fra folketrygden. Det kan også være at pasienten har forsikringer knyttet til helsesituasjonen sin som kan bli aktualisert ved alvorlig sykdom. En nyttig side hvor en kan få oversikt over opptjente pensjonsrettigheter er www.norskspensjon.no.

Sykehussosionom eller NAV kan hjelpe

Ved behov for råd eller veiledning kan pasienten be om hjelp fra en sykehussosionom eller de kan ringe NAV på telefon 555 53 333 å be om å få snakke med en veileder som har spesialkompetanse på de stønadene eller ytelsene de har spørsmål om. De kan snakke med kreftkoordinator i kommunen eller de kan ta kontakt med Kreftforeningen som har en landsdekkende rådgivningstjeneste som er åpen mandag til fredag. Bor du i Rogaland kan de få veiledning

De ulike sjekklister fra Kreftomsorg Rogaland.

← og bistand av Kreftomsorg Rogalands rettighetstjeneste. NAV har etter forvaltningsloven §11 en veiledningsplikt. Denne gjelder overfor alle, også uavhengig om en har en sak inne til behandling⁽⁷⁾. NAV har også plikt til å tilrettelegge for god dialog med mottakeren og noen ganger kan det være lurt å be om et møte med den som er saksbehandler. Hvis sykdommen hindrer pasienten i å møte fysisk kan en be om et digitalt møte eller la andre representere en gjennom å gi en fullmakt. Hvis pasienten synes det er utfordrende å ha kontakt med NAV eller andre instanser, kan en gi skriftlig samtykke til at en annen kan representere seg, for eksempel en pårørende eller sosionom. For statlige ytelser hos NAV kan dette gjøres digitalt ved å logge inn på www.nav.no. Fullmakten kan tidsbegrenses og en kan spesifisere hvilke instanser det gjelder. Digital fullmakt kan gis for 1 år om gangen. En fullmakt som gjelder rettigheter etter sosialtjenesteloven, må sendes i papirform til den enkeltes lokale NAV. <https://www.nav.no/soknader/nb/person/diverse/fullmaktskjema>

De nevnte rettigheter vil også kunne være aktuelle for den pårørende med bakgrunn i egen helsesituasjon. Å være pårørende er tidvis veldig krevende og ønsket om å være sammen med og ta vare på den syke kan være viktig, særlig i de tilfeller der pasienten er palliativ.

Pleiepenger i livets sluttfase

Kreftomsorg Rogaland er opptatt av at pasienter skal kjenne sine rettigheter uavhengig om behandlingen har et kurativt eller palliativt siktemål. Det vi ser og erfarer gjennom vårt arbeid, er at når det kommer til pasienter med uhelbredelig sykdom, samsvarer vår erfaring med Kreftforeningens inntrykk⁽⁸⁾. Vi ser at få pårørende har kjennskap til retten til 60 dagers pleiepenger i livets sluttfase. Dessverre er det nok mange pårørende og ansatte i hjelpeapparatet som ikke er godt nok kjent med denne rettigheten. Det kan også være at vi i hjelpeapparatet er for dårlige til å informere, slik at mange pårørende ikke får søkt om pleiepenger før pasienten kommer i terminal fase eller er innlagt. Pleiepenger i livets sluttfase kan søkes når en vet at pasienten er i palliativ fase. Det må bekreftes av lege eller den helseinstitusjonen som har behandlet pasienten. Pleiepenger er en stønad pårørende kan få, hvis de må være borte fra arbeid mens de pleier en person som er hjemme i livets sluttfase. Stønadene dekker inntil 60 arbeidsdager, og dagene kan deles mellom flere pårørende. Pleiepengene regnes ut på samme måte som sykepenger, og den/de pårørende får pleiepenger 5 dager i uka. Antall dager pårørende får er det samme uavhengig av om en jobber heltid eller deltid. Hvis en gir pleie bare deler av en dag betyr det likevel at en bruker en av de 60 dagene.

Arbeidsgiver kan forskuttere pleiepengene og kreve refusjon fra NAV og de kan gi pleiepenger opptil 3 måneder for en søkte. Selve søknaden må sendes i posten og bekreftes av en lege⁽⁹⁾.

Pleiepengene stopper opp dersom pasienten oppholder seg på en institusjon. Pleiepenger vil gi den pårørende tid og mulighet til å være sammen med den syke, uten å måtte bekymre seg for inntektstap eller bruk av sykepengerrettigheter. Bruk av pleiepenger er en viktig rettighet for pårørende til palliative pasienter.

Flere rettigheter finnes

Dette er noen av de rettighetene som finnes for pasienter og pårørende, og mange ganger vil det være individuelle forskjeller. For mer utfyllende oversikt kan du få tilsendt sjekkheftene digitalt eller i trykket utgave.

Ta gjerne kontakt pr mail på post@kreftomsorg.no for å bestille. Heftene er gratis, men mottaker må betale porto. Du kan også laste ned en digital versjon på <https://www.kreftomsorg.no/tjenester/rettighetstjeneste/>

Sjekklister for etterlatte finnes per dags dato bare i papirform hos Kreftomsorg Rogaland, men vil i løpet av 2022 bli revidert og da også tilgjengelig i en digital versjon. ●

Litteraturliste:

- ¹ <https://www.nav.no/no/person/flere-tema/arbeid-og-opphold-i-norge/relatert-informasjon/medlemskap-i-folketrygden>
- ² <https://www.nav.no/no/person/arbeid/sykmeldt-arbeidsavklaringspenger-og-yrkesskade/sykepenger>
- ³ <https://www.nav.no/aap>
- ⁴ <https://www.nav.no/no/person/pensjon/uforetrygd>
- ⁵ <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/om-nav/saksbehandlingstider-i-nav>
- ⁶ <https://www.helsebiblioteket.no/retningslinjer/palliasjon/%C3%98konomiske-ytelser/uforetrygd-og-kurantsak>
- ⁷ <https://lovdata.no/nav/lov/1967-02-10/kapIII/%C2%A711>
- ⁸ <https://kreftforeningen.no/aktuelt/pleiepenger-ga-livskvalitet-til-det-siste/>
- ⁹ <https://www.nav.no/familie/sykdom-i-familien/nb/pleiepenger-i-livets-sluttfase>

ANNONSE

Tilbudet er landsdekkende og det søkes direkte til MBS. Opphold og reise dekkes av folketrygden, med unntak av en mindre egenandel.

Det er i alle kurs mulig å ha med seg en nær pårørende

Montebellosenteret tilbyr unikt opphold for de som har eller har hatt kreft

Kursopphold har fokus på kunnskapsformidling, erfaringsutveksling, og sosiale og fysiske aktiviteter, slik at kursdeltakere får innsikt i hvordan de kan mestre sine utfordringer, og hva som kan være mest hensiktsmessig for veien videre i livet.

Det er naturlig å starte et opphold med et livsmestringskurs «Kreft – hva nå?» (trinn 1) som er diagnosespesifikt, deretter kan videre opphold (trinn 2 og 3) tilpasses ift tid og spesifikke tema. Familiekurs har fokus på barnas behov, mestring og støtte fra andre barn og unge i samme situasjon.

Mer informasjon finner du på montebellosenteret.no eller kontakt oss på e-post post@montebello-senteret.no eller telefon 62 35 11 00.

Montebellosenteret
Kurstedvegen 5, 2610 Mesnali

